

Ahmed Emrî Yetkin'in Nazireleri

Öz: Son dönem Amasya ulemasından şâir Ahmed Emrî Yetkin (1887-1974), sadece Amasya'da değil başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun pek çok ilim ve kültür merkezindeki âlim, mütefekkir ve entelektüelleri ile tanışan ve onlar üzerinde olumlu tesirler bırakan bir şahsiyettir. Âlim kişiliğinin yanında şairliği ve eğitimciliği ile de tanınan Ahmed Emrî Yetkin, son iki asırdır Amasya'nın ilim, kültür ve sosyal hayatına yön veren Mecdizâde ailesine mensuptur. Çok yönlü bir kişiliği olan Ahmed Emrî Yetkin, devrin mühim simaları ile yakın dostluklar kurmuştur. Üç dilde şiir yazabilen bir istidada sahip olan müellifin yayımlanan şiirleri yanında henüz yayına hazırlanmamış şiir ve mektupları da bulunmaktadır. Şiirleri arasında, manzum tercüme, nazire ve tazmin gibi türler de yer alır. Bu çalışmada Ahmed Emrî Yetkin'in yayımlanmamış şiirleri arasında bulunan nazire ve tazmin türündeki manzumeleri yayına hazırlanmıştır. Çalışmanın giriş kısmından sonra Ahmed Emrî Yetkin'in ilmi ve edebî çevresi üzerinde durulmuş ve müellifin devrin âlim, mütefekkir ve şairleriyle olan mektuplaşma ve münasebetleri ele alınmıştır. Diğer başlık altında ise Ahmed Emrî Yetkin'in nazire ve tazmin türünde yazdığı manzumelerinin metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Emrî Yetkin, Nazire, Şiir, Âlim.

Raşit
ÇAVUŞOĞLU

The Nazires of Ahmed Emri Yetkin

Abstract: Poet Ahmed Emri Yetkin (1887-1974), a late Amasya scholar, is a person who met and left a positive impact on scholars, thinkers and intellectuals not only in Amasya but also in many scientific and cultural centers of Anatolia, especially in İstanbul. Ahmed Emri Yetkin, who is known for his poetry and education as well as his scholarly personality, is a member of the Mecdizade family, which has been shaping the scientific, cultural and social life of Amasya for the last two centuries. Ahmed Emri Yetkin, who has a versatile personality, established close friendships with the important figures of the period. The author, who has the ability to write poetry in three languages, has poems and letters that have not yet been prepared for publication, apart from his published poems. He uses different genres such as verse translation, nazire and tazmin in his poems. In this study, poems in the type of nazire and compensation, which are among the unpublished poems of Ahmed Emri Yetkin, have been prepared for publication. In the study, after the introduction part, the scientific and literary environment of Ahmed Emri Yetkin was emphasized and the correspondence and relations of the author with the scholars, thinkers and poets of the period were discussed. In the last part of the study, the text of the poems written by Ahmed Emri Yetkin in nazire and tazmin genre is given.

Keywords: Ahmad Emri Yetkin, Nazire, Poem, Scholar.

* Doç. Dr. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk-İslam Edebiyatı ve Sanatları Anabilim Dalı. E-Posta: rasit.cavusoglu@ikcu.edu.tr ORCID ID: <https://www.orcid.org/0000-0002-7236-4896>

Giriş

Son dönem Amasya ulemasından şair Ahmed Emrî Yetkin, babası Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Meccîzâde ailesi olarak meşhur olan ataları gibi ilmî ve edebî kişiliği ile temayüz etmiş bir şahsiyettir.¹ Meccîzâde ailesinin bir evladı olarak nitelikli bir eğitimden geçen şair, mektep ve medrese eğitimi yanında dönemin meşhur âlim ve müderrislerinden olan babası Amasya Müftüsü Abdurrahman Kâmil Yetkin'den de dersler almıştır.² Ömrünü Amasya'da geçiren Ahmed Emrî Yetkin, üç dilde şiir yazabilen bir seviyeye erişmiştir. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri yanı sıra; nazire, tazmin ve nazmen tercüme şeklinde manzumeler de kaleme almıştır.³

Son devir âlim, şair, müderris ve muallimlerinden olan Ahmed Emrî Yetkin'in, *Sübha-i Emrî* adlı eserindeki Türkçe manzumeleri ile *Tuhfetü'l-ihvân* adlı Arapça şiirleri dışında kalan manzumelerinin tamamı henüz yayımlanmamıştır.⁴ Müellifin, eserlerinin tamamı Osmanlı Türkçesi ve kendi el yazısı ile kaleme alınmıştır. Şiirlerinde aruz veznini kullanan Emrî; münacat, na't, nazire, tazmin, manzum tercüme ve çoğunlukla da dinî muhtevalı manzumeler kaleme almıştır. Müellifin bazı şiirleri de *Mahfil* ve *İ'tisâm* gibi mecmualarda yayımlanmıştır.⁵ Bu çalışma-

- 1 Ahmed Emrî Yetkin'in hayatı, eserleri, ilmî ve edebî şahsiyeti hakkında geniş bilgi için bkz. Raşit Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", *İlkçağlardan Modern Döneme Tarihten İzler*, ed. Osman Köse, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2018), 491-516; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, (İstanbul: 1936-45), 1277-78. Ayrıca bkz. Recep Orhan Özel, "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Meccîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959)", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/10 (Haziran 2018), 62-68; Muammer Ülker, "Yetkin, Ahmet Emrî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), C. 43, 505-506.
- 2 Geniş bilgi için bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 495-496.
- 3 Ahmed Emrî Yetkin'in bazı şiirleri kendisi henüz hayatta iken basılmıştır. *Sübha-i Emrî* adlı şiirleri ise, yazma nüshadaki şiirlerin bir kısmı olmak üzere, 1971 yılında; Arapça kaleme aldığı *Tuhfetü'l-ihvân* adlı üç kasideden oluşan manzumeleri ise 1956 yılında Kahire'de basılmıştır. Bkz. "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 499-503.
- 4 Ahmed Emrî Yetkin'in, mektup yoluyla dönemin âlim, ve mütefekkirlerine gönderdiği bazı şiirleri; iki manzumesi bir mektupta, iki manzumesi de bir mektupta olmak üzere iki ayrı çalışmada yayımlanmıştır. Bkz. Yakup Şafak, "Şâir Emrî'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (1999), 321-330; Mehmet Akkuş, "Ahmet Emrî Yetkin'in Siirtli Molla Bedreddin Sancar'a Gönderdiği Şiirler", *Uluslararası Amasya Alimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı II*, (Ankara: Kibatek, 2017), 11-21.
- 5 Bkz. Ahmed Emrî Yetkin, "Bir Nazm-ı Nasihat-ı Âmiz", *Mahfil*, 42 (1923): 103; Ahmed Emrî Yetkin, "Bir Nazm-ı Nâsîh", *Mahfil*, 53 (1924): 88-89; Ahmed Emrî Yetkin, "Makale-i Kur'aniye", *İtisam*, 22 (1335): 135-136; Ahmed Emrî Yetkin, "Bir Nazm-ı Nasihat-Amiz", *İtisam*, 56 (1335): 684-685; Ahmed Emrî Yetkin, "İbretle Saik Bir Nazm-ı Raik", *İtisam*, 57 (1335): 701-702. Ayrıca bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 507.

mızda müellifin, birbirinden farklı şairlerin şiirlerine yazdığı ve farklı defterlerde yer alan nazireleri ve Feridun Nafiz Uzluk'un, "*Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânı*" mısraını tazmin eden bir manzumesi bir araya getirilmiştir.

Anadolu'nun ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Amasya'da yaşayıp burada eser veren Ahmed Emrî Yetkin'in yayımlanan birkaç eseri ve mecmualara gönderdiği birkaç manzumesi dışında kalan şiir ve mektupları bugüne kadar derli toplu bir şekilde bir araya getirilmiş değildi. Müellifin hayatı ve eserleri üzerine yaptığımız araştırma ve çalışmalar neticesinde Amasya'da bulunan eser ve evrakına ulaşılmış, şairin dostlarına intikal eden ve onlarda muhafaza edilen mektup ve şiirlerini ihtiva eden eski harfli el yazısı defterleri görüntüleme imkanı doğmuştur.⁶ Bu defterler incelendiğinde müellifin bu güne kadar yayımlanmamış pek çok mektup ve manzumesinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan Amasya Belediyesi'nde muhafaza edilen farklı müelliflere ait yazma eserler arasında Ahmed Emrî Yetkin'in kendi el yazısı ile kaleme aldığı otobiyografisi mahiyetindeki hâl tercümesiyle de şairin hayatı ve eserlerine dair sağlam bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.⁷

Ahmed Emrî Yetkin'in İlmî ve Edebî Muhiti

Ahmed Emrî Yetkin, sadece Amasya'da değil başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun pek çok şehrindeki âlim, şair, mutasavvıf, münevver ve entelektüelleri ile temas hâlinde olmuştur. Ahmed Hamdi Akseki (ö. 1951), Feridun Nafiz Uzluk (ö. 1974), Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971), Mustafa Asım Köksal (ö. 1998), İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal (ö. 1957), Ali Nihad Tarlan (ö. 1978), Süheyl Ünver (ö. 1986),

6 Ahmed Emrî Yetkin'in söz konusu şiir ve mektuplarını ihtiva eden yazma eserleri paylaşma zahmetinde bulunan Recep Orhan Özel'e müteşekkirim.

7 Ahmed Emrî Yetkin'in hâl tercümesinden ilk defa şairin manevî evladı konumundaki talebesi Muammer Ülker söz etmiştir. Bkz. Muammer Ülker, "Yetkin, Ahmet Emri", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/505-506. Aynı hâl tercümesine müellifin hayatı ve eserleri üzerine yaptığımız çalışmada yer verilmiştir. Bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 501-502; Özel, "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mecdizâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959)", 62-68. Ayrıca, Mecdizâde ailesinin üyeleri; Abdurrahman Kâmil Yetkin, Mehmed Sabri Yetkin ve Ahmed Emrî Yetkin olmak üzere baba ve oğullarının hâl tercümelerini bir araya getiren Recep Orhan Özel de çalışmasında Ahmed Emrî Yetkin'in hâl tercümesine de yer vermiştir. Bkz. Recep Orhan Özel, "Baba Oğul Üç Âlim ve Üç Terceme-i Hâl: Abdurrahmân Kâmil Yetkin (1941), Mehmed Sabri Yetkin (1963), Ahmed Emrî Yetkin (1974)", *Osmanlı Dönemi İlmî Çalışmaları I*, ed. Hasan Yerkazan, (Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2021), 163-190.

Ahmed Remzi Akyürek (ö. 1944), Suudülmelevî (ö. 1948), Tahirülmelevî (ö. 1951), Mehmed Zahid Kotku (ö. 1980), Mehmed Nuri Gençosman (ö. 1976), Bekir Sıdkı Sencer (ö. 1963) ve Bedreddin Sancar gibi dönemin önde gelen âlim, mütefekkir ve entelektüelleri ile mektuplaşmış ya da bizzat tanışıp görüşmüştür. O, bu yönüyle sadece Amasya'da tanınıp meşhur olmanın ötesine geçerek ilmî ve edebî birikimi ile fikir ve düşüncelerini Anadolu'nun dört bir yanındaki dönemin âlim, şair ve mütefekkirleri ile paylaşma imkânına erişmiştir.

Üç dilde; Türkçe, Arapça ve Farsça, yazdığı manzumeleri ile ilmî ve edebî yetkinliğini ortaya koyan Ahmed Emrî Yetkin; dönemin büyük edebiyat âlimi ve otoritesi Ali Nihad Tarlan'ın teveccüh ve saygısını kazanmıştır. Aralarında yakın dostluk bulunan Ahmed Emrî ile Ali Nihad Tarlan'ın Amasya Bayezid Kütüphanesi'nde saatler süren edebî sohbetler gerçekleştirdiklerini, hatta Ahmed Emrî Yetkin'in, kaleme aldığı şiirlerini Ali Nihad Tarlan'a gönderdiğini Muammer Ülker bildirmektedir.⁸ Ali Nihad Tarlan, Ahmed Emrî'nin *Gül-i Sad-berg* adlı Farsça şiirinden haberdar olup manzumeyi incelediğinde, övgü dolu sözlerle müellifin ilmî ve edebî vüsatine hayranlığını bir mektubunda şu sözlerle dile getirmiştir:

"Muhterem üstad, Gül-i Sad-berg'inizin meşâm-ı cânı râiha-i cennet ile ta'tir etti. Derin şükranlarımı arz ediyorum. Eseriniz kanâat-i nâcizâneme göre metânet, selâset ve selikaya muvâfakat nokta-i nazarından hakikat[en] mükemmeldir. İhtivâ ettiği hakâyık-ı irfân ve ahlâkiyye ise ona ayrı bir letâfet bahşetmiştir. Milletimin içinde değme İrân şâirlerine gibta-fermâ olacak bir mertebe-i hünerveriyye ermiş sanatkârlar gördükçe derin iftihâr duymaktayım."⁹

1967 yılında yazdığı başka bir mektubunda ise:

"Üstâd-ı a'zam efendim, Cenâb-ı şâh-ı velâyetin münâcâtı hârikulâde selîs ve nefis olmuş. Temin ederim ki Fars dilinin hudud-ı dâhilinde bundan güzeli olamaz. Biz ancak hayranlığımızı ifade ile iktifa etmek zaruretindeyiz. Çünkü sadece bu işin ne kadar güç ve nasıl bir sermaye-i irfân ve çâlâkî-yi tab'a muhtaç olduğunu bilebiliyoruz. En derin hürmetlerimi ve afiyet temennilerimi arz eder, mübarek ellerinizden öperim."¹⁰

8 Bkz. Muammer Ülker, "Dostum Mehmed Çavuşoğlu", *The Journal of Ottoman Studies XXV-Osmanlı Araştırmaları XXV Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan I*, (İstanbul: 2005), 52.

9 Özel, "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Meccidzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa NiyaziYetkin (ö. 1959)", 63.

10 Özel, "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Meccidzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa NiyaziYetkin (ö. 1959)", 64.

şeklindeki ifadeleriyle Ahmed Emrî Yetkin'in edebî seviyesini taltif ve takdir etmiştir. Ahmed Emrî Yetkin'in yakın dostluk kurduğu, bizzat görüşüp tanıştığı ve devamında mektuplaştığı mühim şahsiyetlerden biri de çok yönlü bir entelektüel ve âlim Süheyl Ünver'dir. Ahmed Emrî, Süheyl Ünver'den de saygı ve hürmet görmüş, onun haklı övgü ve iltifatlarına mazhar olmuştur. Süheyl Ünver, ilim, kültür ve sanat içerikli Anadolu seyahatinin Amasya durağında, gıyaben tanıştığı Ahmed Emrî Yetkin ile vicahen de görüşmüş ve Amasya seyahati sonrası hazırladığı *Amasya Defteri*'nde ona ayrı bir yer ayırmıştır. Anadolu seyahatinin nihayetinde de Ahmed Emrî Yetkin ile yüz yüze de tanışmış olmanın heyecan ve coşkusu veciz ve beliğ ifadeleri ihtiva eden bir mektupla kalıcı hâle getirmiştir:

"Aziz Üstadım, Amasya'da bulunduğum günlerde teşerrüfümünden duyduğum fahr ü mübahatı tarif edemem. Anadolu'da hayatım boyunca oturmağa bir yer düşünsem Amasya'yı tercih ederdim. Bunda âmil, o güzel ve sevimli ağır dağlarla muhat, fikir yorgunluğunu dağıtan ve yeşil akan derenizi de içine alan altın kuş kafesinizin şakımasını pek sevdiğim siz bülbülün mevcudiyetidir. Fazilet ve iktidarınızın gıyaben vâkîfı ve vicahına da müştak idim. Bu cihetle Amasya'ya gelmemde zahir sebepler oranın tarihî eserleri ise, hakikatte siz ve çömeziniz Muammer Beydir.¹¹ Birlikte geçirdiğimiz saatleri unutamayacağım. Hele konuşmanızdaki hususî halavetin ve gözükken kulaklarımdan içeri girerek dimağımda yer etmesine pek memnunum. Dolaştığım yerlerde eşinizi ve emsâlinizi göremedim. Bu cihetle benim Anadolu seyahatimin yegane incisi kalacaksınız. Yurdumuzda asırlardan beri devam eden mevzii ilim ve âlimler ve eserlerini de aramak en mühim emellerimdendir. Her şehirde bu canlı ve geçmiş asırların hayâtı dûrâ-dûru mümessili kıymetlerle karşılaşmaktan duyduğum sevinci imkânı yok böyle kelimelerle kurmağa çalıştığım cümlelerle ifadeden acizim. Artık fikren berabersiz. İstedğim zaman ruhumun yanınıza pervaz edebileceği tesellisiyle pürzevk

11 Süleymaniye Kütüphanesi eski Müdürü Muammer Ülker (ö. 2017), Ahmed Emrî Yetkin'in manevî evladı ve talebesidir. Babası Müderris Mehmed Şadi Ülker, oğlu Muammer Ülker'i Ahmed Emrî Yetkin'e emanet etmiştir. Vefatına kadar Ülker'den destek ve himayesini esirgemeyen Ahmed Emrî Yetkin, Ülker'in İngiltere'de bulunduğu bir senelik zaman zarfında da irtibatını kesmemiştir. TDV İslam Ansiklopedisi'ndeki "Ahmed Emrî Yetkin" maddesini de Muammer Ülker kaleme almıştır. Bkz. Ülker, "Yetkin, Ahmet Emri", 43/505-506. Muammer Ülker ile 29 Ekim 2011 günü bir röportaj gerçekleştiren Recep Orhan Özel; Muammer Ülker'in, Ahmed Emrî Yetkin'e dair aktardığı malumat ve anıları bir çalışmada paylaşmıştır. Bkz. Özel, "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Meccidzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959)", 64-65.

ü safayım. Cümleliz sağ olun. Şahsiyetinizde Amasyalıları ve sayılı değerlerini selâmlar ve mübarek ellerinizden öperim. Şad u handan olunuz.”¹²

Anadolu'nun farklı merkezlerinde bulunan dönemin âlim, mütefekkir ve şairleriyle görüşüp tanışan ve mektuplaşan Ahmed Emrî Yetkin, mektuplarında dönemin içinde bulunduğu ilmî ve kültürel yaklaşım ve tercihleriyle yakından ilgili bir portre çizmektedir. Şiirlerindeki tarz ve üslûbu da klasik şiirin, dönemin dil ve sosyo-kültürel özellikleri ile yeniden yoğrulmuş ve yorumlanmış hâlidir. Ahmed Emrî Yetkin'in görüştüğü ilim, kültür ve edebiyat üzerine müzakere ettiği şahsiyetler, belirli bir zümre ya da belirli bir bölge veya şehir ile sınırlı değildir. O, dönemin önde gelen birbirinden farklı simaları ile görüşüp ilmî ve edebî müzakerelerde bulunmuş, mektuplaşmış, bazı şairlerin şiirlerine de nazire yazmıştır. Bunlara; Siirtli Molla Bedreddin Sancar'a mektupla gönderdiği şiirleri¹³, Mevlevîlik üzerine çalışmaları bulunan tıp tarihçisi ve mütercim Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdiği mektup ve iki manzumesi¹⁴, Ali Nihad Tarlan'a mektup yoluyla gönderdiği manzumeleri ve İbnü'l-Emîn Mahmud Kemal İnal'a yazdığı mektupları örnek verilebilir. Ahmed Emrî Yetkin, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'dan, *Son Asır Türk Şairleri* isimli eserinde kendisine de yer vermesi için hâl tercümesini ve şiirlerini göndermiştir. Ancak bu sırada mezkur kitap basıldığından kitapta Ahmed Emrî Yetkin'e yer vermek mümkün olamamıştır. İbnü'l-Emîn Mahmud Kemal İnal, Ahmed Emrî Yetkin'in mektubuna nazmen:

“Derc ederdim ismini târîhime
Tercemen gelseydi evvelce bana

Zeyli de tab' etdiler bitdi kitâb
Kalmadı bir yer seninçün Emriyâ

- 12 Sûheyl Ünver, *Amasya Defteri*, Süleymaniye Kütüphanesi, nr. 736, 50; Ayrıca bkz. Çavuşoğlu, Raşit Çavuşoğlu, “Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine”, 506. Sûheyl Ünver'in Amasya seyahatinden sonra hazırladığı Amasya Defteri üzerine yapılan çalışma için ayrıca bkz. Ali Rıza Ayar-Recep Orhan Özel, “Ord. Prof. Dr. Sûheyl Ünver'in Amasya Günlükleri'nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2013), 149-167.
- 13 Ahmed Emrî Yetkin'in, Siirtli Molla Bedreddin Sancar'a gönderdiği mektubu ve mektupta yer alan manzumeleri Mehmet Akkuş tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Akkuş, “Ahmet Emrî Yetkin'in Siirtli Molla Bedreddin Sancar'a Gönderdiği Şiirler”, 11-21.
- 14 Şair, Emrî'nin, Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı mektubu ve iki manzumesi Yakup Şafak tarafından yayımlanmıştır. Geniş bilgi için bkz. Şafak, “Şâir Emrî'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi”, 321-330.

Vermese Ma'bûd Mahmûd neylesün
Hükm-i takdîre zarûrîdir rızâ"¹⁵

şeklinde cevap yazmıştır. Ahmed Emrî de bu cevabî manzumeye:

"Nâme-i manzûmenizle ey lebib
Kalbim oldu nâ'il-i zevk ü safâ

Râzîyım takdîr-i Hakk'a her zamân
İşbu mahabbetde demem çûn ü çerâ

İ'tirâz eyler mi hükm-i Hâlik'a
Eyleyen bâb-ı rızâya ittikâ"¹⁶

manzumesiyle cevap vermiştir.

Ahmed Emrî Yetkin'in ilmî ve edebî çevresi sadece yukarıdaki örneklerle sınırlı değildir. Şairin dostluk kurduğu mühim şahsiyetlerden biri de, son devir mutasavvıf şairlerinden, Üsküdar Mevlevîhânesi'nin son şeyhi Ahmed Remzi Akyürek'tir. Akyürek, Ahmed Emrî'nin, *İbrete Sâik Bir Nazm-ı Râik* adlı yirmi üç beyitlik manzumesini taştir etmiştir.¹⁷ Ahmed Emrî de buna mukabil, A. Remzi Akyürek'e teşekkür babında, birinci ve üçüncü beyitleri Arapça diğer üç beyti Farsça olan, beş beyitlik mülemma bir manzume yazmıştır.¹⁸

Ahmed Emrî Yetkin'in Nazireleri

Ahmed Emrî Yetkin, Türkçe ile birlikte Arapça ve Farsça manzumeler de kaleme almıştır. Bazı Arapça şiirleri nazmen Türkçeye tercüme etmiş, kendi dönemine yakın kimi şairlerin şiirlerine de nazireler¹⁹ yazmıştır. Müellifin yayımlanan şiirleri

15 Bkz. Ahmed Emrî Yetkin, *Şiir Defteri I*, 60, Yazma, Şahsi Evrak.

16 Bkz. Ahmed Emrî Yetkin, *Şiir Defteri I*, 60, Yazma, Şahsi Evrak.

17 Ahmed Remzi Akyürek'in, Ahmed Emrî Yetkin'in manzumesine yazdığı taştir Hasibe Mazıoğlu tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Hasibe Mazıoğlu, *Ahmed Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1987, 136-139.

18 Bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 503; Yakup Şafak, "Ahmed Emrî'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", *Nüsha*, 9 (2003), 27.

19 Nazire hakkında detaylı bilgi için bkz. M. Fatih Köksal, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı*, (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2003), 215-228; Kemal Ya-

dışında henüz yayımlanmamış²⁰, nazire, tazmin, nazmen tercüme ve daha çok dinî konulu şiirleri bulunmaktadır. *Mahfil* ve *İ'tisam* Mecmuaları'nda yayımlanan birkaç şiiri²¹, şairin henüz hayatta olduğu 1956 yılında **Kahire**'de yayımlanan üç kasideden oluşan Arapça na'tlarını ihtiva eden *Tuhfetü'l-ihvân*²² ve *Sübha-i Emrî*²³ isimli bazı manzumelerini ihtiva eden eseri okuyucuyla buluşmuştur. Ah-

vuz, "Türk Şiirinde Nazire", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10 (2013), 359-361; M. Fatih Köksal, "Nazire", TDV İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/546-458; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, "Sofuzade Mehmed Tefvik Efendi ve On Üç Naziresi Yirmi İki Na'tı", *MÜ- FEF Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7 (1993), 53-54; Kenan Akyüz ve diğerleri, "Nazire", *MEB Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, XXV/160-161; Bilge Kaya, "Nazîre Mecmûaları ve Hisâlî'nin Metâ-liü'n-Nezâiri", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2005), 48-55.

- 20 Ahmed Emrî Yetkin'in, Es'ad Muslis Paşa'nın "var" redifli gazeline yazdığı naziresi ile Ahmed Remzi Akyürek'in "olduğın bilmez" redifli gazeline yazdığı naziresi, Ahmed Emrî'nin Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı mektuplar arasında bulunup, Yakup Şafak tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Şafak, "Ahmed Emrî'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", 25-27; Şafak, "Şair Emrî'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi", 323-324. Ahmed Emrî'nin, Adanalı Ziyâ'nın gazeline yazdığı nazire de Mehmet Sarı'nın Adanalı Ziyâ'nın hayatı, eserleri ve şiirleri adlı çalışmasında yayımlanmıştır. Bkz. Mehmet Sarı, *Ziya Paşa'nın Keşfettiği XIX. Yüzyıl Heccav ve Filozof Şâiri Adanalı Ziya-Hayatı, Edebi Kişiliği- ve Şiirleri (Tenkitli Metin)*, (İstanbul: Kurgan Edebiyat, 2020), 603. Adanalı Ziyâ hakkında, Ahmed Emrî'nin yazdığı nazire bağlamında elindeki bilgi ve belgeleri paylaşma zahmetinde bulunan Mehmet Sarı'ya müteşekkirim.
- 21 Bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 507.
- 22 Müellifin, *Tuhfetü'l-ihvân* adlı eseri hakkında geniş malumat için bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 502-503.
- 23 Ahmed Emrî'nin bazı şiirlerini ihtiva eden dinî konulu manzumeleri *Sübha-i Emrî* adıyla 1971 yılında, müellif henüz hayatta iken, basılmıştır. Eserin başında Eski Diyanet İşleri Başkanlarından Ömer Nasuhi Bilmen ve İbnü'l-Emîn Mahmud Kemal İnal'ın birer takrizi yer alır. Ömer Nasuhi Bilmen, takrizinde: "Müftü oğlu Ahmet Emrî Yetkin Beyefendiye; *Sübha-i Emrî* unvanıyla yazmaya muvaffak olduğunuz latif manzumenizi okudum. Müstefid oldum. Hamd-i ilâhiyi, Münâcât-ı Sübhâniyyeyi, Fahr-i Kâinat Efendimizin Na't-ı Şeriflerini, Kur'an-ı Kerim'in pür meâl-i mahiyet-i Kudsiyyesini Dîn-i Celil-i İslâm'ın yüksek ahkâmını ve kalbin taharet-i nezâhetini temin edecek olan esbabı gösteren bu zengin manzumeniz insana "Kulûbüş-şuarâ hazâinü'r-Rahmân" kavlı şerifini hatırlatıyor. Sizi tebrik ederim. Bu kıymetli manzumenizle "*Bir Nazm-ı Nasîhat-âmiz*" ve "*Bir Nazm-ı Nâsih*" serlevhali iki güzel manzumeniz namınızı ibkaya vesile olacak derecede kıymettardır. "*Garaz âsâr ise bir mısra-ı berceste kâfidir / Aceb hayretteyim ben sedd-i İskender hususunda*" 18.3.1954, Duacınız Ömer Nasuhi Bilmen." şeklinde Ahmed Emrî Yetkin'in şairliğinden övgüyle söz etmiştir. İbnü'l-Emîn Mahmud Kemal İnal ise:

"Sübha-i Emrî'yi tebcil ederim
Çünkü her noktası bir dürr-i semîn

Mündemic lafz-ı lâtifinde kemâl
Arzeder'arife ma'nâ-yı metin

Nuhbe-i din-i mübîn addolunur
Müncelî onda nice feyz-i mübîn

med Emrî Yetkin'in henüz yayımlanmamış şiir ve mektupları üzerine yaptığımız araştırma ve çalışmalar neticesinde; müellife ait altı defter hâlinde mektupları, üç defter hâlinde de manzumeleri tespit edilmiştir. Söz konusu şiir ve mektup **müsveddeleri** yazma hâlinde ve Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmıştır.²⁴

Ahmed Emrî Yetkin, Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa'nın (ö.1850) “-ûnı var” redifli ve “*Kays'ı yektâ sanma dünyanın nice Mecnûn'ı var*” mısraıyla başlayan meşhur gazeline; Adanalı Ziya'nın (ö.1932), “*Reh-i sa'b-ı 'aşka düşdü gidiyor dil-i hazinim*” mısraıyla başlayan gazeline; Ahmed Remzi Akyürek'in (ö.1944), “*O âdemler ki âdem küll-i âlem olduğın bilmez*” mısraıyla başlayan gazeline ve Mehmed Tahir Olgun'un (ö.1951), “*Tûfan gibi kabarsa kinin mülevvesatı*” mısraıyla başlayan gazeline birer nazire yazmıştır. Ahmed Emrî'nin manzumeleri arasında “-in varsa” redifli beş adet naziresi daha vardır. Müellif, diğer nazirelerinde olduğu gibi, “-in varsa” redifli naziresini hangi şairin şiirine yazdığını belirtmemiştir. Bu nazirelerle birlikte şairin, Feridun Nafiz Uzluk'un (ö.1974) “*Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânı*” mısraını tazmin²⁵ eden bir manzumesi de **çalışmaya dahil edilmiştir**.

Müellifin şiirleri arasında bulunan “-in varsa” redifli naziresi, belirli kelime değişiklikleri ile beş kez yazılmıştır. Söz konusu beş nazire, *mefâ'ilün/mefâ'ilün/ mefâ'ilün/mefâ'ilün* vezindedir. Taşdığı anlam, konu ve söyleyiş bakımından benzer olan beş nazire aynı redifle ve “er” tam kafiyesiyle tertip edilmiştir. Birinci nazirenin baş tarafında sadece “Nazire” ifadesi yer alırken, sonraki nazirelerde “ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci nazire” şeklinde başlıklar yer almaktadır. Aynı konu ve benzer kavram ve remizlerle kaleme alınan beş nazirenin hangi şairin şiirine yazıldığına dair eserde veya manzumelerin başında ya da sonunda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu da şairin, diğer nazireleri gibi, zemin şiir olarak gördüğü bir şiire nazire yazmış olabileceğini düşündürmekle birlikte, zemin şiir

İftihar etse sezâ ehl-i edeb
Üdebâ zümresine oldu muîn

Okudukça eder **Emrî**'ye du'â
Muhlis-i hâssı **Kemâl İbn-i Emîn**”

şeklinde manzum bir takriz yazmıştır. Bkz. Ahmed Emrî Yetkin, *Sübha-i Emrî*, (Ankara: Ongun Kardeşler Matbaası, 1971), 5-6.

24 Müellifin, eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Çavuşoğlu, “Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine”, *İlkçağlardan Modern Döneme Tarihten İzler*, 503.

25 Tazmin hakkında detaylı bilgi için bkz. Tâhirülmevlevî, *Edebiyat Lügatı*, neşr. Kemal Edib Kürkçüoğlu, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994), 150-151; Köksal, “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, 241-243; İskender Pala, “Tazmin”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/206.

olarak ilk başta yazdığı bir manzumesine benzer beş farklı nazire yazmış olabileceğini de akla getirmektedir.

Diğer yandan şairin, aynı vezin, redif ve kafiye ile yazdığı beş benzer naziresinden ilk ikisi, bir diğer şiir defterinde farklı bir kalem ve yine kendi el yazısıyla beş naziresinin bulunduğu defterdeki tarihten çok önce kaleme alınmıştır. Birinci şiir defterinde art arda sıralanan, aynı redifli ve vezinli, beş benzer nazirenin sonunda, beşinci nazirenin hemen altında "temmet" kaydı ile manzumenin 26 Temmuz 1972 tarihinde yazıldığı veya tamamlandığı kaydı yer alır. İlk iki nazirenin bulunduğu diğer şiir defterinde ise birinci nazirenin sonunda 21 Temmuz 1955 tarihi, ikinci nazirenin sonunda ise 11 Şubat 1961 tarihi kayıtlıdır. Ahmed Emri Yetkin'in düştüğü bu kayıtlardan, peş peşe sıralanan beş nazirenin tamamının 1972 yılında, şairin vefatına yakın bir zamanda tamamlandığı, şairin bir diğer şiir defterinde yer alan ve beş nazirenin ilk ikisini oluşturan manzumelerin ise ilkinin 21 Temmuz 1955, ikincisinin de 11 Şubat 1961 tarihinde kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Benzer beş nazireden 1955 ve 1961 yılında kaleme alınan ilk iki nazire, onar beyitle tertip edilmiştir. 1972 yılında tamamlanan nazirelerden üçüncü nazire, on dört; dördüncü nazire, on dokuz ve beşinci nazire ise on beş beyitle tertip edilmiştir.

Benzer beş nazireyi bir örnekle karşılaştıracak olursak, matla beyitlerinin konu, anlam ve söyleyiş tarzı bakımından, beş nazirenin tamamında olduğu gibi, benzerlik gösterdiği görülebilir:

a) Birinci nazirenin matla beyti:

*Olursun matlaba vâsıl delîl ü rehberin varsa
Çıkarsın zirve-i 'izz ü kemâle şehperin varsa*

b) İkinci nazirenin matla beyti:

*Semâ-yı rif'ate vâsıl olursun şehperin varsa
Olursun kasma dâhil elde miftâh-ı derin varsa*

c) Üçüncü nazirenin matla beyti:

*Olursun 'izzete nâ'il İlâhî rehberin varsa
Te'âlâ'ya bulursun yol eger bâl ü perin varsa*

d) Dördüncü nazirenin matla beyti:

*İrersin matlaba 'âlî-nazar bir rehberin varsa
Olursun feyze nâ'il dilde şevk-i bihterin varsa*

e) Beşinci nazirenin matla beyti:

*Semâ-yı rif'ate pervâz idersin şehperin varsa
Karîn-i sa'd olursun dilde nûr-ı ezherin varsa*

Verilen matla beyti örneklerinden, söz konusu beş nazirenin konu, vezin, redif, kafiye ve söyleyiş tarzı yani eda bakımından birbirine çok yakın olduğu, anlatılmak istenen konunun benzer kelime ve kavramlarla ifade edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Şair, bu teşebbüsüyle başka bir şairin kaleme aldığı aynı vezin ve redifli bir manzumeyi tanzir etmiş olabileceği gibi, ilk önce yazdığı manzumesinin ardından benzer konu ve redifli beş farklı manzume daha kaleme almış olabilir. Nitekim M. Fatih Köksal, konuyla ilgili: "*Bir şair kendi şiirine yine kendisi nazire yazar mı?...Ömer bin Mezîd'in Mecma'u'n-nezâir'inden Pervâne Bey Mecmuâ-sı'na kadar bütün nazire mecmualarındaki nazireler bize göstermektedir ki, şairler kendi şiirlerini tanzir edebilmişler, en azından mecmua derleyicileri bir şairin aynı zemindeki (aynı vezin, kafiye ve/ya redifte) şiirlerini nazire olarak değerlendirmişlerdir. Esasen bir şairin kendi buluşu olan güzel bir zemin üzerine aynı vezinde iki, üç veya daha çok sayıda şiir yazabilmesi gayet normaldir...*"²⁶ şeklindeki görüş ve tespitleriyle bir şairin kendi şiirine nazire yazabileceğini ve nazire mecmualarında buna dair örneklerin yer aldığını ifade etmektedir. Aynı husus ile ilgili Kemal Yavuz: "*Bir şair bazen kendi yazdığı şiirine de nazire yazabilir. Bu durum şairin şiirde ilerlemesi ve ele aldığı konuyu daha da ileri götürmesi ve genişletmesi demektir.*"²⁷ şeklindeki ifade ve görüşüyle bu konuya açıklık getirmektedir.

Ahmed Emrî Yetkin'in, şiirleri arasında peş peşe sıralanan, ilk ikisi yine bir başka şiir defterinde aynı şekilde tekrar eden, benzer beş naziresi şairin kendi oluşturduğu bir zemin şiire beş şiirle tanziri mümkün olduğu gibi, adını vermediği bir şairin şiirini de tanzir etmiş olması mümkün gözükmektedir. Yukarıda sözü edilen "-in varsa" redifli beş benzer naziresi ile Ahmed Remzi Akyürek'in "var" redifli gazeli dışındaki nazire ve tazmin türünde kaleme aldığı manzumelerin hangi şiirleri tanzir için yazıldığı kayıtlıdır.²⁸ Bunlar; Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, Adanalı Ziya, Tahirülmevlevî'nin (Tahir Olgun) şiirlerine yazdığı birer nazire ile Feridun Nafiz Uzluk'un, "*Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânı*" mısraını tazmin ettiği manzumeleridir. Şair, bu nazirelerinde ve tazmininde hangi şairin şiirine nazire yazdığını ya da hangi manzumenin mısraını tazmin ettiğini açıkça belirtmiştir.

26 Köksal, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", 262.

27 Yavuz, "Türk Şiirinde Nazire", 361.

28 Ahmed Emrî Yetkin'in, Ahmed Remzi Akyürek'in gazeline yazdığı naziresinin mahlas beytinde; şairin kendi mahlası olan "Emrî" ile birlikte Akyürek'in mahlası ve adı "Remzi" de yer alır.

Buradan hareketle, Ahmed Emrî Yetkin'in, konu, redif, kafiye ve söyleyiş tarzı bakımından birbirine çok benzeyen beş naziresinin kendisinin oluşturduğu bir zemin manzume için tanzir edilmiş olması da göz ardı edilememektedir. Eldeki malumattan hareketle şimdilik, bu nazirelerin başka bir şairin şiirine mi yoksa şairin kendi zemin şiirine mi yazıldığı anlaşılamamaktadır.

Şairin, hangi şiiri zemin kabul ederek yazdığı belirlenemeyen beş benzer naziresi başta gelmek üzere sırasıyla Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, Adanalı Ziya, Tahirülmevlevî (Tahir Olgun), Ahmed Remzi Akyürek'in manzumelerine yazdığı nazireleri ile Feridun Nafiz Uzluk'un, "Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânı" mısraını tazmin ettiği manzumesini aşağıya alıyoruz:²⁹

[1.] Nazîre³⁰

Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

Olursun matlaba vâsıl delîl ü rehberin varsa
Çıgarsın zirve-i 'izz ü kemâle şehperin varsa

Geçersin sâhil-i semt-i emâna pek suhûletle
Eger iklim-i tende kalb-i pâk ü enverin varsa

Karîrü'l-'ayn olursun nezd-i ashâb-ı belâgatda
Eger Hassan gibi şi'r-i belîğ ü bihterin varsa³¹

Müfid ol ehl-i idrâke hemân şevk-i derûnunla
Eger müşkil-güşâ kalbinde bir müstahzarın varsa

Olursun bezm-i ehl-i ma'rifetde nâ'il-i taltîf
Eger şâyân-ı takdîr u temâşâ gevherin varsa

Bilâ-şübhe olursun gamdan âzâde bu 'âlemde
Yanında tesliyet-bahşâ sadîk u yâverin varsa

29 Çalışma esnasında fikir alışverişinde bulunduğum Oğuzhan Şahin'e müteşekkirim.

30 Metnin oluşturulmasında tam transkripsiyon sistemi yerine sadece uzun ünlüler için (^), hemze için (') ve ayın için (') işaretleri kullanılmıştır.

31 Vezin gereği "Hassân", "Hassan" şeklinde okunmuştur.

Huzûr-ı asdikâda serd-i derdi eyleme 'âdet
Hemân söyle eger kavlı-î şetâret-âverin varsa

Fakîr u bî-mecâl olsan kaçır halk-ı cihân senden
Yanıdan kimse ayrılmaz eger sîm ü zerin varsa

Baş eğmez sâhib-i kibr ü gurûra merdüm-i kâmil
İrişmişsen kemâle öyle 'âlî bir serin varsa

Oku bu nazm-ı **Emrî**'yi hemân yaz durma bir lahza
Nefâ'is kaydına mahsûs yanında defterin varsa³²

İkinci Nazîre

Mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

Semâ-yı rif'ate vâsıl olursun şehperin varsa
Olursun kasra dâhil elde miftâh-ı derin varsa

Sa'âdetmend olursun ey birâder mülk-i bâkide
Sarây-ı mebne-i pâkinde kalb-i enverin varsa

Bulursun kişver-i tende huzûr u râhatı her dem
O kişverde eger şâh-ı 'adâlet-perverin varsa

Mürûr eyler zamânınistirâhatla bu 'âlemde
Sadâkatlı vefâlı merhametli yâverin varsa

Bu menzilde olursun sen de kâmil kesme ümmîdin
Eger bir kâmilin kalb-i şerîfinde yerin varsa

Bu meydân-ı şedâ'idde olursun nefsine gâlib
O düşmenle eger her ân cihâd-ı ekberin varsa

Demâdem menfa'at-bahş ol bu bâzâr-ı temâşâda
Hemân 'arz eyle halka dil-rübâ bir gevherin varsa

32 Vezin gereği "mahsûs", "mahsus" şeklinde okunmalıdır.

Görürsen bir elemnâkı sükût etme hemân söyle
Eger mi'mâr-ı dil kavli-şetâret-âverin varsa

Bulursun mes'adet ey tâlib-i sâdık kıyâmetde
Sezâ-vâr-ı rızâ-yı Hakk eger müstahzarın varsa

İrersin şübhesiz maksûda **Emrî** nâ-ümîd olma
Eger ihlâs ile memlû dil-i nâliş-gerin varsa

11 Şubat 1961

Üçüncü Nazîre

Mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

Olursun 'izzete nâ'il İlâhî rehberin varsa
Te'âlâ'ya bulursun yol eger bâl ü perin varsa

Kemâlâta irersin 'âlem-i dünyâda bi-şübhe
O 'ulvî semte karşı dilde meyl-i bihterin varsa

Bütün her zerrede şâhid görürsün kudret-i Hakk'a
Dakika-bîn-i devrân-ı hakâyık gözlerin varsa

Nukûş-ı mâsivâdan eyle dil-i kişverin hâlî
Bulursun 'izz ü devlet böyle tâhir kişverin varsa

Nice esrârıdır ki yol bulursun işbu sahrâda
Eger iklim-i tende şâh-ı 'âlî-manzarın varsa

Sa'âdetmend olursun her iki 'âlemde ey bidâr
Eger 'irfâna sâhib kalb-i pâk ü enverin varsa

Müfid ol her zamân ashâb-ı isti'dâda 'âlemde
Hazînende sezâ-vâr-ı 'atâ bir gevherin varsa

Görürsen tâlib-i sâdık sakın buhl itme bir lahza
Ona mâni' eger nezdinde bir müstahzarın varsa

Olursun behremend-i feyz ü irfân dâr-ı dünyâda
Yanında reh-nümâ yâr-ı fazîlet-perverin varsa

Mukaddes rütbedir 'irfân onun bil kadrini her ân
Onı tahsile sa'y eyle eger tâb ü ferin varsa

İdersin istirâhat şüphesiz bu dâr-ı dünyâda
Safâ-âver vefâ-perver yanında yâverin varsa

Bulursun mes'adet rûz-ı cezâda pek sühûletle
Eger ma'rûfa tav'ın ictinâb-ı münkerin varsa

Ehibbâya dem-â-dem şî'rini arz eyle ey şâ'ir
Eger bir menfa'at şî'r-i letâfet-âverin varsa

Sakın gafletle imrâr eyleme evkâtini **Emrî**
Eger neyl-i selâmetçün dil-i hâhişgerin varsa

Dördüncü Nazîre

Mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

İrersin matlaba 'âlî-nazar bir rehberin varsa
Olursun feyze nâ'il dilde şevk-i bihterin varsa

Girersin 'ilm-i 'âlî şehrine ey tâlib-i sâdik
O şehrin âşinâsı Haydar-âsâ serverin varsa

Olursun nâ'il-i *a'le'r-ruteb*³³ bâzâr-ı 'irfânda
Mezâyâ-yı 'ulûma âşinâ bir hemserin varsa

Kemâlata irersin pek suhûletle bu dünyâda
Eger kâmillerin bezm-i şerîfnde yerin varsa

Bu âlemde çıkarsın âsumân-ı 'izzete bî-şek
Eger bâlâya pervâze mukâvim şehperin varsa

33 "رتبة العلم أعلى الرتب" "İlmin rütbesi, rütbelerin en yükseğidir." Hadis kaynaklarında yer almayan bu söz, ilmin değeri hakkında söylenen bir kelam-ı kibar olarak bilinir.

Olursun nâ'il-i genc-i ma'ârif nâ-ümîd olma
Eger nezdinde üstâd-ı fazîlet-perverin varsa

Bütün zerrât-ı 'âlemde görürsün kudret-i Hakk'
Eger rûhunda safvet dilde nûr-ı ezherin varsa

Semâvât ü zemîni çeşm-i 'ibretle temâşâ it
Hakâyık derkine kâdir dil-i dâniş-verin varsa

Olursun nefsine gâlib bu dünyâ rezmgâhında
O düşmenile her zerre cihâd-ı ekberin varsa

Olur sâlih cihân bâğında her 'uzvun bilâ-şübhe
Ten ikliminde sultân-ı 'adâlet-güsterin varsa

Hudâvend-i latîfe rabt-ı kalb it gafleti terk it
Necât-ı dehre ey dâder dil-i hâhişgerin varsa

Bekâ dârında elbette bulursun 'izzet ü devlet
Eger zâd-ı ma'adla muhtevî müstahzarın varsa

Bu dünyâda olursun şüphesiz maksûduna nâ'il
Eger haşyetli rikkatli dil-i nâlişgerin varsa

İdersin istirâhat 'âlem-i bâkîde ey bîdâr
Eger Kur'ân-ı hakk'a itisâm-ı berterin varsa

Görürsen muztarib bir kimseyi tefrîhine sa'y it
Eger mîzâb-ı dil kavlı-i meserret-âverin varsa

Bu mihnethânede bî-şekk olursun gamdan âzâde
Vefâlı merhametli rehnümâ bir yâverin varsa

Baş eğmez sâhib-i kibr ü gurûra merd-i dâna-dil
Mu'azzezsin senin de böyle âlî bir serin varsa

Duyarsa sâmi'an hikmetnümâ bir şî'r-i şîrîni
Hemân yaz durma bir lahza yanında defterin varsa

Karîn-i sa'd olursun 'âlem-i bâkîde ey **Emrî**
Rizâ-yı Hakk'ı tâlib kalb-i pâk ü enverin varsa

Beşinci Nazîre

Mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün

Semâ-yı rif'ate pervâz idersin şehperin varsa
Karîn-i sa'd olursun dilde nûr-ı ezherin varsa

İdersin istirâhat 'âlem-i bâkide bî-şüphe
Eger şâyân-ı tahsîn ü rızâ müstahzarın varsa

Sakın bî-fâ'ide sarf etme nakd ü vaktini ey yâr
Eger meyl-i kemâle iştiyâk-ı berterin varsa

Gelirken ağladın ammâ giderken hande idersin
Eger iklim-i tende kalb-i pâk ü enverin varsa

Eger tathîr idersen kışver-i kalbi mekârihden
Olursun lutfâ mazhar böyle tâhir kışverin varsa

Olursun gamdan âzâde bu sahrâ-yı temâşâda
Vefâ-perver yanında hemnişîn ü yâverin varsa

Olursun hâ'iz-i 'ilm ü kemâl ey tâlib-i sâdik
Yanında rehnümâ merd-i fazîlet-perverin varsa

Bulursun mes'adet her iki 'âlemde [de] ey bîdâr
Eger habl-i Hudâ'ya i'tisâm-ı berterin varsa

Olursun hâ'iz-i a'le'r-ruteb ey tâlib-i sâdik
Yanında müşkilât-ı halle kâdir hemserin varsa

Dilistân-ı? ma'ârifde bulursun 'izzet ü devlet
Ona karşı gelir? kalbinde hubb-ı evferin varsa

Bütün zerrât-ı 'âlemde hüveydâ kudret-i Bârî
Bunu elbet görürsün tende çeşm-i atharın varsa³⁴

34 Mısradaki "athar" kelimesi "اطهر" çok temiz, daha temiz anlamındadır.

Bulursan kâmil insânı devâm it bezmine her dem
Kelâm-ı dil-rübâsın yaz yanında defterin varsa

Olur elbette sâlih cümle 'uzvun kişver-i tende
O kişverde eger şâh-ı 'adâlet-perverin varsa

Bulursun 'izz ü devlet şüphesiz sahrâ-yı 'âlemde
Eger 'ilm-i 'azîze dilde hubb-ı evferin varsa

Bulursan meyl ü rağbet şî'rine bezm-i ehîbbâda
O meclisde oku şî'r-i letâfet-âverin varsa

Temmet, 26 Temmuz [1]972

Ahmed Emrî Yetkin'in Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa'nın meşhur gazeline yazdığı manzumesi, şairin şiir defterleri arasında yer alır. Aynı nazire Ahmed Emrî'nin Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdiği mektupların ekinde de bulunmaktadır.³⁵ Ahmed Emrî nazireyi, Halep, Erzurum, Sivas, Konya, Adana ve Diyarbakır gibi merkezlerde valilik yapmış olan devlet adamı, şair ve hattat olan Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa'nın³⁶ (ö. 1851);

*"Kays'ı yektâ sanma dünyanın nice Mecnûn'ı var
Milket-i aşkın kemâl-i vüs'at-i hâmûnı var"*

matla'lı gazeline yazmıştır.³⁷

35 Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nde muhafaza edilen mektuplarda Ahmed Emrî Yetkin'in Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdiği mektupların ekinde yer alan nazire, Yakup Şafak'ın bir çalışmasında yayımlanmıştır. Bkz. Yakup Şafak, "Şair Emrî'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (1999), 323-324.

36 Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa hakkında geniş malumat için bkz. Kenan Yıldız, Sanatkâr Bir Devlet Adamından Geriye Kalanlar Es'ad Muhlis Paşa'nın Terekesi, Yavuz Argıt Armağanı, (Kocaeli: Kocaeli Belediyesi Kültür Yayınları, 2010), 230-279; Kâmil Şahin-M. Hüsrev Subaşı, "Esad Muhlis Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 350.

37 Karşılaştırma için bkz. Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, *Divançe-i Es'ad Paşa*, nşr. M.S. Çöğenli-Y. Şafak-R. Toparlı, (Erzurum: Erzurum Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992), 29; Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, *Divançe-i Es'ad Paşa*, TBMM Kütüphanesi, nr. 73-7838, 18. Ayrıca bkz. Yakup Şafak, "Esad Muhlis Paşa'nın "Var" Redifli Gazeli", *Yedi İklim*, 162 (2003), 57-59.

Ayaşlı Muhlis Es'ad Paşa'nın Gazel-i Meşhûrına Nazîre³⁸

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

'Âşıkın bilmem nedense tâlî'-i vâûnı var
Sinesinde dâğı vardır dîdesinde hûnı var

'Andelib-i zâra bak feryâd u efgân eyliyor
Gerçi güldür hemdemi ammâ dil-i mahzûnı var

Her nevâ-yı âteşinde nümâyân hubb-ı yâr
Çünkü kalbinde onun her dem yanan kânûnı var

Sanma hâlîdir bu arsa âşık-ı şûrîdeden
Kûh-ken Ferhâd'ı vardır nâle-zen Mecnûnı var

Çeşm-i ibretle temâşâ eyle levh-i âlemi
Nakş-ı rengârenginin esrâr-ı gûnâgûnı var

Hikmet ü san'atla dolmuşdur semâvât u zemîn
Nûsha-i kevnin muhakkak pek yüce mazmûnı var

Kudret-i Hallâk'ı ikrâr eyleriz her dem deriz
Şüphesiz bu kâ'inâtın sâni'-i bî-çûnı var

Nazm-ı Muhlis dürr-i şehvâr ise de ey şâ'irân
Tab'-ı **Emrî**'nin de böyle lü'lü-i meknûnı var

Ahmed Emrî Yetkin'in, XIX. asır mütefekkir, heccav ve filozof şairi olarak tanınan Adanalı Ziya'nın³⁹ gazeline dair yazdığı naziresi, hem *Şiir Defteri*'nde hem de şairin henüz hayatta olduğu 1971 yılında bir bölümü basılan, *Sübha-i Emrî* adlı eserinde yer alır. *Sübha-i Emrî*'nin basılan nüshasında ise söz konusu nazireye

38 Kaynaklarda Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa şeklinde geçen müellifin adı, Ahmed Emrî Yetkin'in eserinde "Ayaşlı Muhlis Es'ad Paşa" şeklinde yazılmıştır.

39 Adanalı Ziya hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmet Sarı, *Ziya Paşa'nın Keşfettiği XIX. Yüzyıl Hec-cav ve Filozof Şâiri Adanalı Ziya-Hayatı, Edebi Kişiliği- ve Şiirleri (Tenkitli Metin)*, (İstanbul: Kurgan Edebiyat, 2020); Mehmet Sarı, "Adanalı Ziyâ'nın Tevhid ve Münâcât Manzûmeleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 94 (2019), 92-93.

yer verilmemiştir.⁴⁰ Mehmet Sarı'nın, Adanalı Ziya'nın, hayatı, eserleri ve şiirlerini yayımladığı kapsamlı çalışmasında da Ahmed Emrî'nin naziresi yer alır.⁴¹ Ahmed Emrî, Adanalı Ziya'nın;

*Reh-i sa'b-ı 'aşka düşdü gidiyor dil-i hazînim
Safahâtî görmez oldu nazar-ı dakika-bînim*

matla'lı gazeline nazire yazmıştır.⁴²

Adanalı Ziyâ'nın Bir Gazel-i Meşhûrünün Naziresi (Teessüf)

Mütefâ'ilün/fe'ülün/mütefâ'ilün/fe'ülün

Görecek miyim sürûri şu cihânda pek hazînim
Nice şâdi itdi giryân benim âh-ı âteşinim

Boşa gitdi nakd-i vaktim ele girmede murâdım
Nasıl itmeyem te'essüf nasıl olmasun enînim

Tene çökdi za'f-ı pîrî basarımda nûr azaldı
Ne yazık ki ey birâder çıkiverdi erba'înim

Yok elimde zâd-ı râhî beden inhidâma mâ'il
Heves ü hevâda geçdi benim 'ömr-i nâzenînim

Harekât-ı gâfilâne beni eyledi perîşân
Bu güzergeh-i fenâda heder oldı hep sinînim

Hedef oldı n'eyleyem âh sademâta beyt-i kalbim
Elem-i derûnı her ân sana gösterir cebînim

Bu havâdis-i elîme bu 'avârız-ı cesîme
Beni itmesün mi nâlân bana söyle ey karînim

40 Bkz. Çavuşoğlu, "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine", 500.

41 Bkz. Sarı, *Ziya Paşa'nın Keşfettiği XIX. Yüzyıl Heccav ve Filozof Şâiri Adanalı Ziya-Hayatı, Edebi Kişiliği- ve Şiirleri (Tenkitli Metin)*, 603.

42 Adanalı Ziya'nın gazeli ve Ahmed Emrî'nin bu gazele yazdığı nazire için bkz. Sarı, *Ziya Paşa'nın Keşfettiği XIX. Yüzyıl Heccav ve Filozof Şâiri Adanalı Ziya-Hayatı, Edebi Kişiliği- ve Şiirleri (Tenkitli Metin)*, 418, 603.

Söze ver nihâyet **Emrî** yetişir bu âh u efgân
Olacak gönül ferah-nâk buna var benim yakînîm⁴³

Tâhirülmevlevî'nin⁴⁴ vefatına yakın bir tarihte, 27 Nisan 1951 günü yazdığı "Din" başlıklı dokuz beyitlik bir gazeline yazılan naziredir. Ahmed Emrî Yetkin'in bu gazele yazdığı naziresi, aynı konu, vezin ve kafiyelidir. Tâhirülmevlevî'nin gazelinin matla beyti:

*Tûfan gibi kabarsa kînin mülevvesâtı
Mahfûzudur Hudâ'nın dînin mukaddesâtı*

şeklinde dir.⁴⁵ Ahmed Emrî, Tâhirülmevlevî'nin vefatından iki yıl sonra bu nazireyi kaleme almıştır:

Merhûm Tâhiru'l-Mevlevî'nin Gazeline Nazîre

Mef'ûlü /fâ'ilâtün/ mef'ûlü /fâ'ilâtün

'İbretle it temâşâ elvâh-ı kâ'inâtı
Bî-hûde sârif olma nakdîne-i hayâtı

Tut emrini Hudâ'nın nehyinden ictinâb it
Eyle gönülden ihrâc âsâr-ı seyyi'âtı

Gafletle itme ifnâ 'ömr-i 'azîzi bir ân
Kesb eyle muhlisâne a'mâl-i sâlihâtı

Uyma hevâ-yı nefse ey tâlib-i selâmet
Mahv eyleme uyup da envâ'-ı hâsîlâtı

43 Vezin gereği ferah-nâk, ferah-nak şeklinde okunmalıdır.

44 Tâhirülmevlevî, 21 Haziran 1951 günü vefat etmiştir. "Din" başlıklı şiirini vefatından ki ay önce kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Tâhirülmevlevî'nin hayatı, eserleri, edebî ve tasavvufî kişiliği hakkında bkz. Zülfikar Güngör, *Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) Hayatı, Eserleri ve Dini Edebiyatla İlgili Şiirleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994, 2-269.

45 Tâhirülmevlevî'nin manzumesinin tamamı için bkz. Mehmet Atalay, *Tahiru'l-Mevlevî'nin Türkçe Şiirleri*, Asmaaltı Yayınevi, İstanbul 2019, 156. Bu malumatı bizimle paylaşan Zülfikar Güngör'e müteşekkirim.

Hakdır bu dîn-i İslâm yok şekk ü şübhe onda
Çokdur bu dîn-i hakkın âyât-ı beyyinâtı

Hallâk-ı bî-mümâsil koymuş çerâğ-ı dîni
Elbet ider himâye cümle mukaddesâtı

Düşmen ta'arruz eyler imhâ-yı dîn-i hakka
İnkâr ider dem-â-dem bin dürlü mu'cizâtı

Bî-şüphe nûr-ı dînin itfâsı gayr-ı kâbil
Eylerse de tasaddî dînsizlerin gulâtı

Dîn-i metîn-i İslâm mahfûz-ı Rabb-i 'âlem
Kâfirlerin muhakkak boşdur teşebbüsâtı

Her kim tutarsa **Emrî** habl-i metîn-i dîni
Elbet bulur nihâyet cennât-ı 'âliyâtı

Fî 18 Ekim (19)53

Ahmed Emrî Yetkin'in Tâhirülmevlevî'nin "Dîn" başlıklı gazeline yazdığı naziresinin devamında aynı konu ve kafiyeli iki manzume daha yer alır. Bu manzumeler de Tâhirülmevlevî'nin şiirine yazılan nazireden sonra kaleme alınmıştır. Şiirlerin baş kısmında nazire olduklarına dair bir ifade bulunmamaktadır. Nazire ile aynı kafiye ve benzer konuda kaleme alındıklarından bu manzumeleri de buraya alıyoruz:

Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fe'ûlün

Sarf itmedeyiz boş yere eyyâm-ı hayâtı
Pâk eylemedik şimdiye dek zât u sîfâtı

Aldatdı bizi tantana-yı dâr-ı fenânın
Yoldan geri koydu bizi nefsin şehvâtı

Gaflet ile etrâf-ı mesâvide dolaşdık
Atdık cihet-i emr-i kerîhe hutuvâtı

Tâ'ât-ı İlâhiyyede çok sehv ü hatâmız
Serd etmedeyiz bî-hüde çirkîn kelimâtı

Pâk eylemedik sînemizi çirk-i günehten
Yazdık dile envâ'-ı satûr-ı sakatâtı

Tevbe idelim itdiğimiz cürm ü kusûra
İcrâ idelim gözlerimizden katarâtı

'Azm eyleyelim tûl-i emel terkine her ân
Tanzîm idelim şevk ile cümle harekâtı

Terk eyleyelim dâ'îye-i fi'l-i habîsi
Kesb eyleyelim subh u mesâda hasenâtı

Her dem olalım tâlib-i merdât-ı Hudâvend
Tathîr edelim dildeki çirk-i gafelâtı

Rağbet mi ider 'âkil olan mülk-i fenâyâ
Elbet düşünür şiddet-i hevl-i 'ukubâtı

'Âkil çekinir cânib-i memnû'a yanaşmaz
Hâtırda tutar nâr-ı cahîm ü derekâtı

Eyler mi teveccüh cihet-i zulm ü fesâda
Fikrinde tutan haşr u su'âl ü 'arasâtı

Ma'rûz-ı fenâdır bütün eşyâ-yı 'avâlim
Herkes görececek mihnet-i ahvâl-i memâtı

Elbet tükenir peyk-i ecel geldiği ânda
Evrâk-ı hayâtında tamâmen safahâtı

Islâh-ı 'amel eylemeyen zâta virilmez
'Ukbâda yarın dâr-ı na'îmin derecâtı

Yâ Rab bizi it sâlik-i şeh-râh-ı hakîkat
Eyle bize âsân kereminle sekerâtı

Yâ Rab bizi şâd eyle bu dünyâda dem-â-dem
Çekdirme bize zahmet-i eşrâr u 'udâtı

Hallâkımızın muntazırız lütfına her ân
Her dem dileriz lutf-ı mucübü'd-da'avâtı

'Arz eyleme hâcâtını bir kimseye **Emrî**
Hakdan dile her lahza füyûz u berekâtı

20 Ocak (Tarih kısmı kesik)

Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fe'ûlün

Gaflet ile eyyâm-ı hayât itdi temâdi
Doldurdu cihân meşgalesi levh-i fu'âdi

Hâtırda niçün tutmuyoruz son demi bilmem
Sandık bu cihân mezra'asın gülşen-i şâdi

İklîm-i tenin şâhı uyanmazsa 'ale'l-fevr
Elbet çoğalır ceysin ahvâl-i fesâdi

Bir kimseye olmaz bu cihân cây-ı mü'ebbed
Kesb itmeli herkes burada zâd-ı me'âdi

Tûl-i emeli eyleyelim sîneden ihrâc
Elbette açar kânî' olan fazl-ı murâdi

Izhâr-ı ceza' eyleme âlâmına sabr it
Sabrın olur elbet zaferin celbine bâdi

Bir lahza bile uyma sakın düşmen-i nefse
Terk eyleme bir dem bile nefsinle cihâdi

Çirkâb-ı günehten dilini eyle mutahhar
Bil kendine rehber-i suhan ehl-i reşâdi

Ahlâkımızı eyleyelim tasfiye her dem
Artık yetişir terk edelim kibr ü 'inâdi

Nazmında eger fâ'ide me'mûl ise **Emrî**
Yaz subh u mesâ kasd iderek nef'-i 'ibâdı

Yoksa hazer it eyleme enfâsını tazyî
Sarf eyleme bi-fâ'ide kirtâs u midâdı

25 Ocak (19)54

Ahmed Emrî'nin, Ahmed Remzi Akyürek'in şiirleri arasında bulunan bir gazelini tanzirini müteakip Ahmed Remzi Dede, Emrî'nin naziresine tahmis yazmıştır. Ahmed Remzi Dede'nin bu tahmisi yayımlanan şiirleri arasında bulunmamaktadır.⁴⁶ Ahmed Emrî, Ahmed Remzi Akyürek'in,

*"O âdemler ki âdem küll-i âlem olduğın bilmez
Muhakkak âlem ü âlemlerle bir dem olduğın bilmez"*⁴⁷

matla'lı gazelini tanzir etmiştir.

Ahmed Remzi Akyürek'in Gazeline Nazire

Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

Bu kevnin ehl-i gaflet levh-i a'zam olduğın bilmez
Delîl-i vahdet-i Hallâk-ı ekrem olduğın bilmez

Temâşâ itmeyen bâlâ vü zîri çeşm-i 'ibretle
Semâvât u zemînin sun'-ı muhkem olduğın bilmez

Gözünde perde-i gaflet olan her şahs-ı bi-idrâk
Cihânda nev'-i insânın mükerrem olduğın bilmez

Müdâvim olmayan ehl-i kemâlin bezmine her dem
'Avâmın sohbetinde gizli bir semm olduğın bilmez

46 Tahminin baş tarafında, "Tahmîs-i mutarraf ber gazel-i Ahmed Emrî ez taraf-ı Ahmed Remzi" ifadesi yer alır. Ahmed Remzi Akyürek'in tahmisi için bkz. Yakup Şafak, "Ahmed Emrî'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", *Nüsha-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9 (2003), 25-27.

47 Bkz. Hasibe Mazioğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, 166.

Halâvet-yâb-ı kavli ehl-i 'irfân olmayan nâkıs
Kelâm-ı 'ârifinin derde merhem olduğın bilmez

Dem-â-dem kibr ile me'lûf olan nâ-merd-i bî-insâf
Tevâzu' râhının minhâc-ı akvem olduğın bilmez

'Usâtı zâhid-i bârid ider nevmîd-i rahmetden
Hudâvend-i cihânın halka erham olduğın bilmez

Kulûb-ı nâsı her meclisde rencide iden gâfil
Sarây-ı sînenin beyt-i mu'azzam olduğın bilmez

Enîn-i 'âşıkı zâ'id sanan munsif degil zirâ
Bu nâliş muktezâ-yı mihnet ü gamm olduğın bilmez

Çıkar kürsiye vâ'iz kibr ile takrîr-i ders ider
Bu 'âlemde onun fevkinde a'lem olduğın bilmez

Gurûr-ı câh ile câhil tarîk-i zulme sâlikdir
Bu nasbın 'azl ile bî-şübhe tev'em olduğın bilmez

Görünce şi'r-i Remzî'yi nazîre söyleyen **Emrî**
Sükûtun kendine her demde elzem olduğın bilmez

Sene 1968

Ahmed Emrî'nin, tıp tarihi uzmanı, mütercim, münevver ve Mevlevî, Feriduz Nafiz Uzluk ile mektuplaştıkları bilinmektedir. Şairin mektup müsveddeleri arasında bulunan mektuplarının yanı sıra hâlen Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde otuzdan fazla mektubu bulunmaktadır.⁴⁸ Ahmed Emrî, Feridun Nafiz Uzluk'un "*Yâ Rab, ne çabuk gelmededir devr-i hazânî*" dizesini gazel formunda on beyitlik bir manzumeyle tazmin etmiştir.⁴⁹

48 Ahmed Emrî Yetkin'in, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde muhafaza edilen Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı mektuplar ve içeriğindeki maznumeler için bkz. Şafak, "Ahmed Emrî'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", 24-33.

49 Manzumenin baş tarafında Ahmed Emrî tarafından, "Bu manzumede Feridun Nafiz Uzluk'un "*Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânî*" mısra'ı tazmin edilmiştir." notu düşülmüştür.

**Feridun Nafiz Uzluk'un "Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânî"
mısra'ını tazmin**

Mef'ûlü/mefâ'ilü/mefâ'ilü/fe'ûlün

Bî-fâ'ide sarf itme sakın nakd-i zamânı
Tathîre çalış subh u mesâ levh-i cinânı

Tevfikini Hakk'ın dile cümle 'amelinde
Her ân taleb it rahmet-i Hallâk-ı cihânı

Bir lahzanı gafletle geçirme hazer eyle
Kesb eyle hemân lâzime-i dâr-ı emânı

Dâ'im olamaz 'ömrümüzün fasl-ı bahârı
Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazânı

Her faslını 'ömrün boşa sarf eyleme ey dil
Varken bu muvakkat bedenin tâb u tûvânı

Rabt eyle hemân kalbini Hazret-i kerîme
Beyt-i diline koyma sakın gerd-i gümânı

Bî-şüphe nedâmet ideriz son demimizde
Sevk eyler isen semt-i mesâvîye bu cânı

Cân tende iken itmeli tahsîl-i kemâlât
Fark itmeli dünyâda iken sûd ü ziyânı

Dünyâ evi bir kimse için olmadı bâkî
Hep ehl-i seferdir beşerin pîr ü civânı

Emrî hazer it cânib-i 'isyâna yanařma
Sonra çekemezsin pîr iken bâr-ı girânı

2 Mayıs 1959

Sonuç

XX. asır Amasya ulemasından olan, Ahmed Emrî Yetkin, ulema soyundan gelen bir aile olan Mecdîzâde ailesinin son devir âlim, şair ve mütefekkirlerindedir. İlmî kişiliği yanında şairliği de kuvvetli olan Ahmed Emrî, daha çok dinî ve sosyal konulara dair şiir yazmıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere üç dilde de şiir yazma istidadına ulaşan şairin, bazı şiirleri henüz hayatta iken yayımlanmıştır. Manzumeleri arasında, tevhid, münâcât, na't ve Kur'an-ı Kerim ve İslam Dini'ne dair şiirleri çoğunluktadır. Bunların yanında nazire, manzum tercüme, tazmin gibi türlerde de şiir kaleme almıştır.

Ahmed Emrî Yetkin'in ilim ve fikir dünyası sadece Amasya ile sınırlı kalmamıştır. İlmî ve edebî muhiti oldukça geniş olan Ahmed Emrî, dönemin önde gelen âlim, mütefekkir, mutasavvıf, şair ve entelektüelleri ile tanışıp fikir alışverişinde bulunmuş, kimisiyle de mektuplaşma yoluyla haberleşmiştir. Yaşadığı dönemde âdeta hallâl-ı müşkilât olan bir payeye erişmiştir. Görüşüp tanıştığı âlim, mütefekkir ve entelektüeller arasında; Ahmed Hamdi Akseki, Feridun Nafiz Uzluk, Ömer Nasuhi Bilmen, Mustafa Asım Köksal, İbnü'l-Emîn Mahmud Kemal İnal, Ali Nihad Tarlan, Süheyl Ünver, Ahmed Remzi Akyürek, Suudülmevlevî, Tâhirülmevlevî, Molla Sadreddin, Mehmed Zahid Kotku, Mehmed Nuri Gençosman, Bekir Sıdkı Sencer ve Bedreddin Sancar gibi şahsiyetler bulunmaktadır. Özellikle, Ali Nihad Tarlan, Süheyl Ünve ve Feridun Nafiz Uzluk ile olan münasebeti kayda değerdir. Ahmed Emrî Yetkin'in mektuplarından, ilmî ve edebî hayatı çok yakından takip ettiği, klasik ve tasavvufî şiirle meşgul olduğu, yazma ve basılı eserlerle iç içe yaşadığı anlaşılmaktadır.

Şairin Türkçe şiirleri arasında bulunan nazireleri, nazire edebiyatına katkı sunar mahiyettedir. Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, Adanalı Ziya, Tahirülmevlevi, Ahmed Remzi Akyürek gibi şairlerin manzumelerine nazire yazmış, Feridun Nafiz Uzluk'un "*Yâ Rab ne çabuk gelmededir devr-i hazâni*" mısraını tazmin etmiştir. Bu nazirelerin yanı sıra, hangi şiiri zemin kabul ederek yazdığı belirlenemeyen, "-in varsa" redifli beş benzer naziresi daha mevcuttur. Söz konusu beş nazire, aynı konu, kafiye ve söyleyiş tarzına sahiptir. Ahmed Emrî'nin nazirelerinden Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa'nın gazeline yazdığı naziresi Yakup Şafak'ın bir çalışmasında yayımlanmıştır. Aynı yazar tarafından, başka bir çalışmada da Ahmed Emrî'nin, Ahmed Remzi Akyürek'in "*olduğın bilmez*" redifli gazeline yazdığı naziresi, A. Remzi Akyürek'in bu manzumeye yazdığı tahmisi içerisinde yayımlanmıştır.

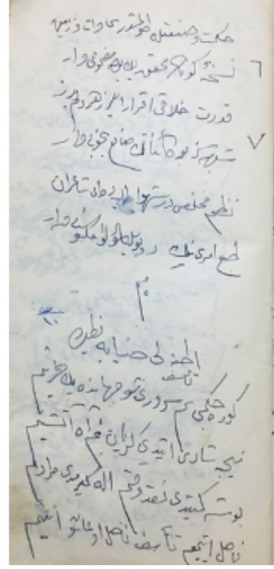
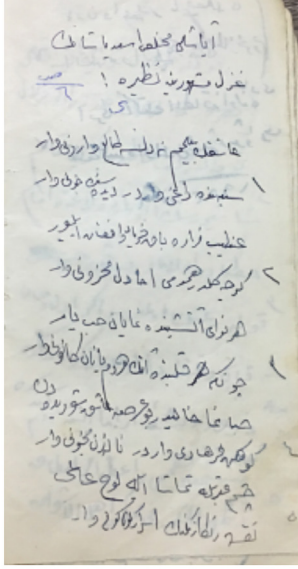
Ahmed Emrî'nin mektuplarındaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere, bazı şiirleri kendisi henüz hayatta iken kaybolmuştur. Bazı şiirleri, *Sübha-i Emrî* adlı eserinde toplanmış, diğerleri şiir defterlerinde muhafaza edilmiştir. Bazı manzumeleri ise mektupları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada yalnızca tazmin ve nazirelerine yer verdiğimiz müellifin, diğer şiirleri, mektupları, manzum tercümelere ve mektupları arasında yer alan manzumeleri ise, hâlihazırda sürdürdüğümüz uzun soluklu ve kapsamlı bir çalışmanın konusudur.

Kaynakça

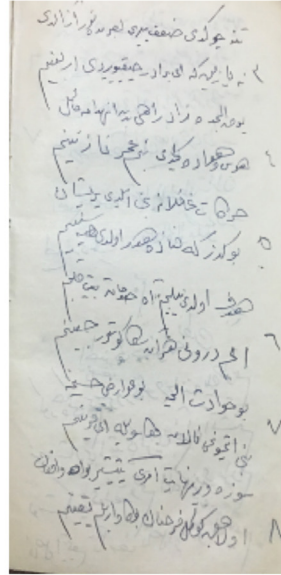
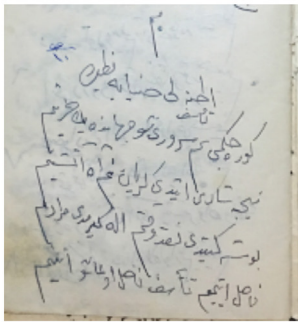
- Abdülkadiröğlü, Abdülkerim. "Sofuzade Mehmed Tefvik Efendi ve On Üç Naziresi Yirmi İki Na'tı". *MÜFEF Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7 (1993): 53-90.
- Akkuş, Mehmet. "Ahmet Emrî Yetkin'in Siirtli Molla Bedreddin Sancar'a Gönderdiği Şiirler". *Uluslararası Amasya Alimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı II*, (Ankara: Kibatek, 2017): 11-21.
- Akyüz, Kenan ve diğerleri. "Nazire". *MEB Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, XXV/160-161.
- Atalay, Mehmet. *Tahirü'l-Mevlevî'nin Türkçe Şiirleri*, İstanbul: Asmaaltı Yayınevi, 2019.
- Ayar, Ali Rıza-Özel, Recep Orhan. "Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Amasya Günlükleri'nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2013), 149-167.
- Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, *Divançe-i Es'ad Paşa*, nşr. M.S. Çöğenli-Y. Şafak-R. Toparlı, Erzurum: Erzurum Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992.
- Ayaşlı Es'ad Muhlis Paşa, *Divançe-i Es'ad Paşa*, TBMM Kütüphanesi, nr. 73-7838.
- Çavuşoğlu, Raşit. "Amasya Ulemasından Ahmed Emrî Yetkin'in Hayatı ve Eserleri Üzerine". *İlkçağlardan Modern Döneme Tarihten İzler*, ed. Osman Köse, 491-516. Ankara: Berikan Yayınevi, 2018.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. *Türk Şairleri*. İstanbul: 1936-45.
- Güngör, Zülfikar. *Tahirü'l-Mevlevî (Olgun) Hayatı, Eserleri ve Dini Edebiyatla İlgili Şiirleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bilimler Enstitüsü, Ankara 1994, 2-269.
- Kaya, Bilge. "Nazire Mecmuaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâiri". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2005): 47-56.
- Köksal, M. Fatih. "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı". *Diriözler Armağanı*, (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2003, 215-290.
- Köksal, M. Fatih. "Nazire", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/546-458.
- Mazıoğlu, Hasibe. *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1987.
- Özel, Recep Orhan. "Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mevdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941) ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974), Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959)". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/10 (2018): 39-72.
- Özel, Recep Orhan. "Baba Oğul Üç Âlim ve Üç Terceme-i Hâl: Abdurrahmân Kâmil Yetkin (1941), Mehmed Sabri Yetkin (1963), Ahmed Emrî Yetkin (1974)". *Osmanlı Dönemi İlmî Çalışmaları I*, ed. Hasan Yerkazan, (Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2021): 163-190.

- Pala, İskender. "Tazmin", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/206.
- Sarı, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'nın Tevhid ve Münâcât Manzûmeleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 94 (2019): 91-122.
- Sarı, Mehmet. *Ziya Paşa'nın Keşfettiği XIX. Yüzyıl Heccav ve Filozof Şâiri Adanalı Ziya-Hayati, Edebi Kişiliği- ve Şiirleri (Tenkitli Metin)*, İstanbul: Kurgan Edebiyat, 2020.
- Şafak, Yakup. "Ahmed Emrî'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", *Nüsha-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9 (2003): 23-33.
- Şafak, Yakup. "Esad Muhlis Paşa'nın "Var" Redifli Gazeli", *Yedi İklim*, 162 (2003): 57-59.
- Şafak, Yakup. "Şâir Emrî'nin Bir Mektubu ve İki Manzûmesi". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (1999): 321-330.
- Şahin, Kâmil -M. Hüsrev Subaşı. "Esad Muhlis Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 350
- Tâhirülmevlevî (Tahir Olgun). *Edebiyat Lügati*, neşr. Kemal Edib Kürkçüoğlu, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994.
- Ülker, Muammer. "Dostum Mehmed Çavuşoğlu". *The Journal of Ottoman Studies XXV-Osmanlı Araştırmaları XXV Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan I*, (İstanbul: 2005), 51-56.
- Ülker, Muammer. "Yetkin, Ahmet Emrî". *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/505-506.
- Ünver, Süheyl. *Amasya Defteri, Süleymaniye Kütüphanesi*, nr. 736, 50.
- Yavuz, Kemal. "Türk Şiirinde Nazire". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10 (2013): 359-224.
- Yetkin, Ahmed Emrî. *Sübha-i Emrî (Bir Nazm-ı Nashat-âmir, Bir Nazm-ı Nasih ve iki takriz)*, Ankara: Ogun Kardeşler Matbaası, 1971.
- Yetkin, Ahmed Emrî. *Sübha-i Emrî*, Ankara Milli Kütüphane, nr. 1794.
- Yetkin, Ahmet Emrî. *Tuhfetü 'l-ihvân*, Matbaatü's-saâde, Kahire 1957.
- Yetkin, Ahmed Emrî. *Şiir Defteri I, II, III, Yazma, Şahsî Evrak*.
- Yetkin, Ahmed Emrî. "Bir Nazm-ı Nasihat-ı Âmir", *Mahfil*, 42 (1923): 103.
- Yetkin, Ahmed Emrî. "Bir Nazm-ı Nâsîh", *Mahfil*, 53 (1924): 88-89.
- Yetkin, Ahmed Emrî. "Makale-i Kur'aniye", *İtisam*, 22 (1335): 135-136.
- Yetkin, Ahmed Emrî. "Bir Nazm-ı Nasihat-Amiz", *İtisam*, 56 (1335): 684-685.
- Yetkin, Ahmed Emrî. "İbrete Saik Bir Nazm-ı Raik", *İtisam*, 57 (1335): 701-702.
- Yıldız, Kenan. *Sanatkâr Bir Devlet Adamından Geriye Kalanlar Es'ad Muhlis Paşa'nın Terekesi*, Yavuz Argıt Armağanı, Kocaeli: Kocaeli Belediyesi Kültür Yayınları, 2010, 230-279.

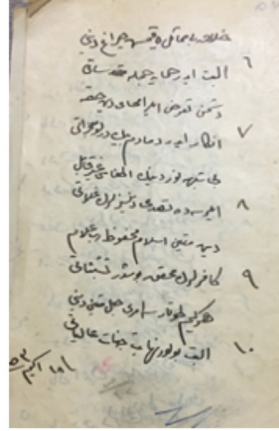
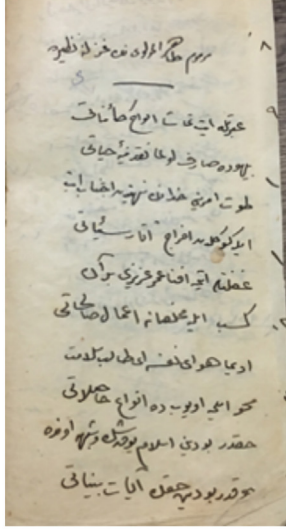
Ek: Ahmed Emrî Yetkin'in Şiir Defterleri ve Nazireleri'nden Görüntüler:

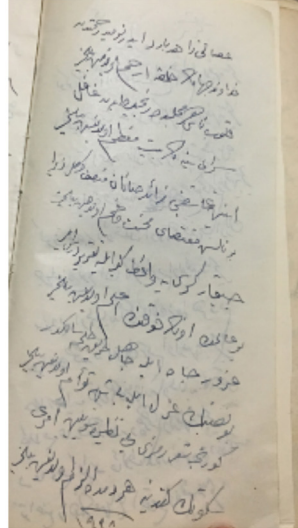
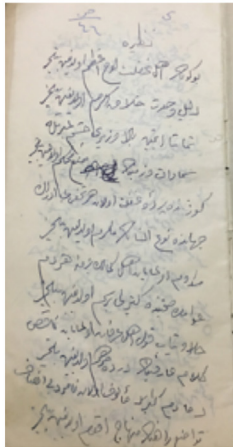
Ahmed Emrî Yetkin'in, Ayâşlı Es'ad Muhlis Paşa'nın Gazeli'ne yazdığı naziresi, *Şiir Defteri I*, s. 30-31.

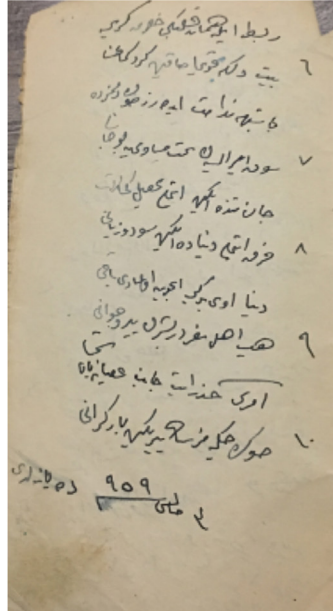
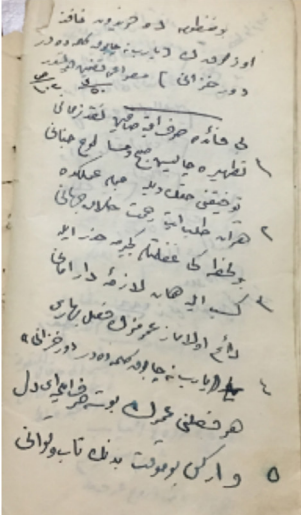
Ahmed Emrî Yetkin'in, Adanalı Ziyâ'nın gazeline yazdığı naziresi, *Şiir Defteri I*, s. 31-32.

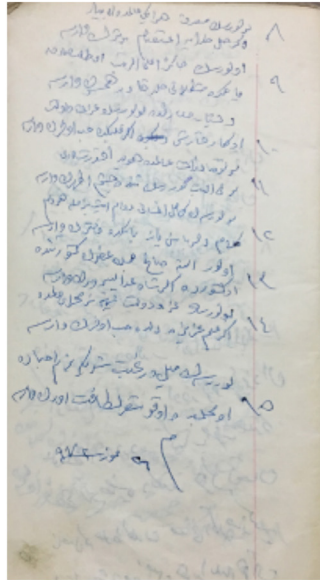
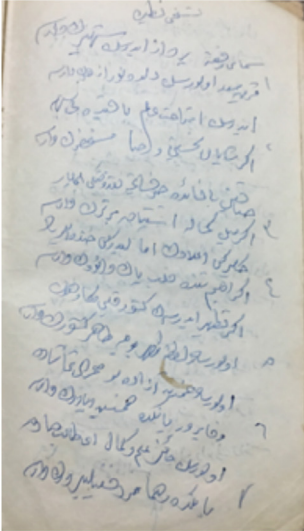
Ahmed Emrî Yetkin'in, Tahirülmevlevî'nin (Tahir Olgun) gazeline yazdığı naziresi, *Şiir Defteri I*, s. 36-37.

Ahmed Emrî Yetkin'in, Ahmed Remzi Akyürek'in gazeline yazdığı naziresi, *Şiir Defteri I*, s. 55-56.

Ahmed Emrî Yetkin'in, Feridun Nafiz Uzluk'un; "Yâ Rab, ne çabuk gelmededir devr-i hazânî" mısraına yazdığı tazmin, *Şiir Defteri I*, s. 106-107.

Ahmed Emrî Yetkin'in, aynı konu, redif ve kafiye ile yazdığı beş benzer naziresinin beşincisi, *Şiir Defteri III*, s. 12-13.

